

Tema 4. Cadrul normativ-instituțional de reglementare a conduitei academice

Unități de conținut:

1. Codul de etică: conținutul și tipologia
2. Comisia de etică: atribuții și responsabilități
3. Codul de onoare a studentului UTM
4. Codul de etică și deontologie profesională al UTM,
5. Regulamentul de organizare și funcționare a Comisiei de Etică a Agenției Naționale de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare în domeniul atestării

Etica academică reprezintă ansamblul principiilor, normelor și valorilor care guvernează comportamentul membrilor comunității universitare, cadre didactice, cercetători, studenți și personalul administrativ, în activitățile de studiu, cercetare și viață universitară. Respectarea cadrului normativ-instituțional asigură integritatea procesului educațional, credibilitatea instituției și formarea unei culturi a responsabilității morale și profesionale.

1. Codul de etică: conținutul și tipologia

Codul de etică universitar este un document normativ și moral care definește principiile, valorile și regulile de conduită ce trebuie respectate de toți membrii comunității academice. El nu are doar funcție punitivă, ci și funcție educativă și formativă, promovând o cultură a integrității, a responsabilității și a respectului față de valorile academice.

La UTM, Codul de etică și deontologie profesională (aprobat prin Hotărârea Senatului universitar) reprezintă documentul de referință pentru menținerea integrității instituționale și pentru consolidarea imaginii publice a universității ca spațiu al excelenței și corectitudinii morale.

Potrivit art. 1 din Codul UTM, „*respectarea normelor de etică și deontologie profesională constituie o condiție indispensabilă pentru exercitarea calității de membru al comunității universitare și pentru obținerea performanței academice*”.

Codurile de etică din universități au la bază un set de valori fundamentale, care exprimă filosofia morală a mediului academic.

La nivelul UTM, dar și al altor universități europene, aceste principii includ:

- a) Integritatea – angajamentul față de adevăr și refuzul oricărei forme de fraudă. La UTM, integritatea este definită ca „respectarea adevărului în activitatea didactică, științifică și relațională”.
- b) Onestitatea – exprimarea sinceră a rezultatelor cercetării și recunoașterea contribuțiilor altora.
- c) Responsabilitatea – asumarea consecințelor propriilor decizii, atât în procesul didactic, cât și în cel de cercetare.
- d) Respectul – tratament demn și nediscriminatoriu între colegi, studenți și parteneri instituționali.
- e) Echitatea – promovarea evaluării corecte, bazate pe merit și competență.
- f) Transparența – comunicarea deschisă și justă a informațiilor privind activitățile universitare.
- g) Libertatea academică – recunoscută ca „dreptul de a căuta, transmite și susține idei fără constrângeri, cu respectarea normelor etice și a responsabilităților profesionale” (Codul UTM, art. 4).

Exemplu comparativ: Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca (România) include în Codul său de etică principiul „*adevărului academic*”, iar Universitatea Sorbona (Franța) vorbește despre „*loyauté intellectuelle*” – loialitate intelectuală – ca formă a respectului față de comunitatea științifică.

Norme de conduită. Aceste norme descriu comportamentele acceptabile și interzise în diverse domenii ale vieții universitare.

La UTM, normele de conduită se referă la:

1. relațiile dintre cadrele didactice și studenți – bazate pe respect, echitate și neutralitate; se interzice orice formă de favoritism sau tratament discriminatoriu;
2. activitatea de cercetare – se cere onestitate în colectarea și interpretarea datelor, interzicându-se falsificarea rezultatelor sau omiterea autorilor reali;
3. colaborarea profesională – trebuie să se bazeze pe respect reciproc, comunicare constructivă și asumarea clară a responsabilităților;
4. evaluarea și examinarea – trebuie să se realizeze pe criterii obiective și transparente, evitând orice influență externă sau conflict de interese.

Exemplu practic: Art. 10 din Codul UTM stipulează că „membrii corpului didactic nu pot utiliza poziția lor academică pentru a obține avantaje personale sau pentru a influența în mod nejustificat evaluarea studenților ori a colegilor”.

În mod similar, Codul de Etică al Universității din Oxford (UK) prevede că „academic staff must avoid any action that could compromise fairness or impartiality in assessment or supervision” (secțiunea 2.3). - Personalul academic trebuie să evite orice acțiune care ar putea compromite corectitudinea sau imparțialitatea în evaluare sau supervizare

Reguli privind integritatea academică. Integritatea academică este nucleul codului de etică și presupune respectarea adevărului științific, a proprietății intelectuale și a corectitudinii în procesul de învățământ.

Principalele abateri sancționate în toate universitățile moderne sunt:

- a) Plagiul – folosirea neautorizată a ideilor, datelor sau textelor altor autori fără citare corespunzătoare;
- b) Falsificarea datelor – alterarea intenționată a rezultatelor experimentale sau teoretice;
- c) Frauda la examene – copiatul, utilizarea surselor nepermise, substituirea identității;
- d) Conflictul de interese – luarea deciziilor academice sau administrative în scop personal;
- e) Abuzul de putere – exercitarea necorespunzătoare a autorității academice, hărțuirea sau presiunile morale.

Exemplu UTM: Art. 14 din Codul de etică și deontologie profesională al UTM prevede:

„Plagiul, falsificarea rezultatelor cercetării, deturnarea fondurilor destinate activității științifice sau încălcarea drepturilor de autor constituie abateri grave de la normele de etică universitară și se sancționează conform legislației în vigoare.”

Exemplu european: Universitatea din Viena, Austria, include în „Code of Good Scientific Practice” principiul „Traceability and Transparency”, care impune ca orice rezultat de cercetare să poată fi verificat și reprodus de alți specialiști, pentru a evita suspiciuni de falsificare.

Proceduri de sesizare și sancționare. Codul de etică trebuie să prevadă modalitățile prin care sunt raportate abaterile și instituțiile responsabile cu soluționarea acestora.

La UTM, aceste aspecte sunt reglementate clar:

- a) Sesizarea este făcută de orice membru al comunității universitare, anonim sau nominal, către Comisia de Etică;
- b) Analiza cazului se face cu respectarea confidențialității, a dreptului la apărare și a principiului imparțialității;
- c) Sancțiunile variază de la avertisment până la suspendarea din funcție sau exmatriculare, în funcție de gravitatea faptei.

Exemplu UTM: Art. 25 din Codul UTM prevede că „sancțiunile se aplică în scop educativ, cu respectarea principiului proporționalității și a demnității persoanei vizate”.

Exemplu comparativ: În Universitatea din Cambridge, sancțiunile pentru fraudă academică merg de la anularea lucrării până la retragerea titlului obținut prin mijloace neetice, iar procedurile se desfășoară în fața *University Court of Discipline*.

Tipologia codurilor de etică

1. Coduri generale universitare: se aplică întregii comunități academice. Aceste documente definesc un cadru comun de valori pentru toate activitățile educaționale și de cercetare.

Exemple: *Codul de etică și deontologie profesională al UTM*; *Codul de etică al Universității din București*; *Code of Ethics for Staff and Students* – University of Glasgow (UK).

2. Coduri profesionale. Reglementează conduita etică în domenii specializate. Ele stabilesc norme precise privind răspunderea socială, siguranța publică, protecția mediului și confidențialitatea datelor tehnice.

Exemple: *Codul deontologic al inginerului* (Consiliul Inginerilor din România), *European Code of Conduct for Research Integrity* (Comisia Europeană), *Code of Ethics of Engineers Ireland*.

3. Coduri specifice studenților. Se referă la comportamentul etic al studenților în procesul de învățământ;

Exemple: *Codul de Onoare al Studentului UTM*, care promovează valori precum integritatea, respectul, solidaritatea și responsabilitatea civică;

Codul de onoare al studenților de la *Politehnica București* menționează explicit: „*Studentul este obligat să dea dovadă de onestitate în activitățile academice și să contribuie la prestigiul instituției prin conduita sa*”.

Codul de etică universitar nu este doar un document administrativ, ci o expresie a maturității morale a unei instituții de învățământ. Prin conținutul său, el:

- creează un cadru clar de referință pentru deciziile și comportamentele academice;
- contribuie la construirea unei culturi a integrității, bazată pe respect și responsabilitate;
- consolidează încrederea publicului în universitate, garantând că activitățile de formare și cercetare se desfășoară în conformitate cu standardele etice internaționale.

Astfel, codul de etică devine un document de identitate morală al universității, o busolă care orientează comunitatea academică spre adevăr, echitate și excelență.

2. Comisia de etică: atribuții și responsabilități

Definiție și rol instituțional. Comisia de etică este o structură consultativă, autonomă și decizională constituită în cadrul universității, având misiunea de a asigura aplicarea Codului de etică și deontologie profesională și de a menține integritatea morală, științifică și profesională în activitatea academică.

Aceasta reprezintă mecanismul principal prin care instituția universitară garantează respectarea normelor etice, atât în relațiile interne (între cadre didactice, cercetători, studenți, personal administrativ), cât și în relațiile externe (cu alte instituții, organizații și societatea civilă). Potrivit Codului de etică și deontologie profesională al Universității Tehnice a Moldovei, Comisia de etică este un „organ colegial de analiză, consiliere și decizie în problemele de etică universitară, subordonat Senatului universitar, dar care își exercită activitatea în mod independent și imparțial”. Rolul său este, așadar, dublu:

- a) **Normativ și corectiv** – prin investigarea și sancționarea abaterilor de la conduita etică;
- b) **Formativ și preventiv** – prin promovarea unei culturi instituționale bazate pe onestitate, transparență și respect.

Componenta și funcționarea

Comisia de etică este formată, de regulă, din 5–9 membri aleși de Senatul universitar, reprezentând diferite categorii ale comunității academice: cadre didactice, cercetători, studenți și, uneori, reprezentanți ai administrației universitare.

Membrii comisiei trebuie să aibă: reputație morală ireproșabilă, experiență academică și profesională, capacitate de analiză obiectivă și independență în decizie.

Mandatul comisiei este, de regulă, de 3–4 ani, iar activitatea acestora se desfășoară în baza unui Regulament propriu de organizare și funcționare, aprobat de Senat.

Exemplu UTM: Art. 6 din *Regulamentul Comisiei de Etică și Deontologie Profesională* al Universității Tehnice a Moldovei prevede că: „Membrii Comisiei sunt aleși pe criterii de competență profesională, integritate morală și echilibru judiciar, iar activitatea lor este incompatibilă cu orice funcție administrativă sau politică.”

Atribuții principale. Comisia de etică are un rol complex, care îmbină analiza, decizia și consilierea. Printre principalele sale atribuții se numără:

1. Analiza sesizărilor privind abaterile de la normele etice universitare

Comisia investighează cazurile sesizate de membri ai comunității universitare sau de terți privind posibile abateri precum: plagiatul în teze, articole, proiecte sau alte lucrări științifice; fraude la examene și evaluări; comportamente abuzive, discriminatorii sau neprofesionale; conflicte de interese în decizii academice sau administrative; încălcarea normelor de conduită profesională sau a drepturilor de autor.

Exemplu: În cadrul UTM, în anii recent, comisiile de etică au analizat cazuri de autoplăgiat și utilizare neautorizată a materialelor științifice, aplicând sancțiuni proporționale cu gravitatea faptelor.

2. Propunerea sancțiunilor și măsurilor corective

După analiza cazului, Comisia: emite avize și recomandări pentru aplicarea de sancțiuni disciplinare (muștrare, avertisment, suspendare etc.); solicită anularea unor titluri sau lucrări obținute prin fraudă academică; propune măsuri corective și de remediere, precum retragerea publică a unor lucrări compromise sau revizuirea procedurilor interne.

Deciziile comisiei au caracter obligatoriu pentru structurile universitare competente (Consiliul facultății, Rectorat, Senat), în limitele competențelor legale.

Exemplu: La UTM, deciziile Comisiei de etică se înaintează Rectorului spre executare, iar în cazurile de plagiat grav, se poate solicita implicarea Agenției Naționale pentru Asigurarea Calității în Educație și Cercetare (ANACEC).

3. Evaluarea cazurilor de integritate științifică

Comisia are sarcina de a examina cazurile ce țin de corectitudinea cercetării științifice: verificarea suspiciunilor de falsificare sau fabricare a datelor; verificarea corectitudinii coautoratului; examinarea problemelor legate de publicarea multiplă sau utilizarea neautorizată a materialelor științifice; consilierea colectivelor de cercetare în privința standardelor etice internaționale.

Exemplu: Conform Codului European de Conduită pentru Integritatea în Cercetare (Comisia Europeană, 2023), universitățile au obligația de a institui mecanisme clare de verificare a integrității științifice. Comisiile de etică din Republica Moldova, inclusiv cea a UTM, aplică aceleași principii.

4. Consilierea membrilor comunității universitare în probleme etice

Comisia de etică are și un rol consultativ. Ea oferă îndrumare cadrelor didactice, cercetătorilor și studenților privind: dileme morale sau conflicte de valori; interpretarea prevederilor codului de etică; aplicarea principiilor de integritate în proiecte și cercetări; comportamente adecvate în relațiile profesionale.

Această funcție de consiliere preventivă este esențială pentru evitarea escaladării conflictelor și pentru formarea unei culturi etice proactive.

Exemplu: La UTM, Comisia de etică organizează ateliere tematice și sesiuni de consiliere pentru cadrele didactice și doctoranzi, dedicate temelor „etică în cercetare” și „Prevenirea plagiatului”.

5. Elaborarea rapoartelor anuale și formularea de recomandări

Anual, Comisia elaborează un Raport privind starea eticii universitare, care conține: sinteza cazurilor analizate; tipurile de abateri identificate; măsurile aplicate; propuneri pentru îmbunătățirea climatului etic și a reglementărilor interne.

Aceste rapoarte contribuie la transparența instituțională și la monitorizarea continuă a stării de integritate în universitate.

Exemplu: Universitățile europene (precum Universitatea din Helsinki și Universitatea din Viena) publică anual rapoarte detaliate privind etica academică, care devin parte a evaluării interne a calității instituționale. Modelul este preluat treptat și în Republica Moldova prin colaborarea cu ANACEC.

6. Colaborarea cu structurile naționale și internaționale de etică

Comisia universitară de etică colaborează cu: Comisia Națională de Etică a Cercetării, Dezvoltării și Inovării (în cazuri de integritate științifică); ANACEC – pentru evaluarea calității și acreditarea instituțională; alte comisii de etică universitare din țară și din străinătate, pentru schimb de bune practici.

Exemplu: UTM este membru în rețeaua European Network for Academic Integrity (ENAI), care promovează standarde comune privind prevenirea plagiatului și instruirea etică a studenților și cercetătorilor.

Responsabilitățile comisiei de etică

Pentru a-și îndeplini misiunea, comisia trebuie să respecte un set de principii fundamentale, care îi garantează credibilitatea și imparțialitatea.

1. Confidențialitatea. Toate sesizările, documentele și discuțiile purtate în cadrul Comisiei sunt confidențiale. Membrii nu divulgă informații despre cazurile analizate decât în condițiile legii. Această regulă protejează demnitatea persoanei și integritatea procesului de analiză.

2. Imparțialitatea și echitatea. Membrii comisiei trebuie să își exercite mandatul fără prejudecăți, presiuni sau influențe externe. În caz de conflict de interese, un membru este obligat să se abțină de la vot și să se retragă din analizarea cazului.

Exemplu: Regulamentul Comisiei de Etică a UTM prevede explicit că „membrii Comisiei nu pot participa la analiza cazurilor în care au relații de rudenie, subordonare sau colaborare directă cu persoanele implicate”.

3. Dreptul la apărare. Persoana vizată are dreptul: să fie informată cu privire la acuzațiile aduse; să prezinte dovezi și explicații; să fie asistată, dacă este cazul, de un consilier sau reprezentant legal.

Respectarea acestui principiu asigură echitatea procedurii și legitimitatea deciziilor.

4. Promovarea unei culturi etice proactive. Comisia nu trebuie să fie percepută doar ca o instanță sancționatorie, ci ca un promotor al valorilor morale. Ea trebuie să inițieze: campanii de informare și sensibilizare; activități educative privind etica profesională; integrarea principiilor etice în formarea continuă a cadrelor didactice și a studenților.

Exemplu: UTM organizează anual Săptămâna Eticii și Integrității Academice, cu ateliere, prelegeri și concursuri studențești, sub coordonarea Comisiei de etică.

Comisia de etică reprezintă mecanismul central al integrității universitare. Ea veghează la aplicarea principiilor morale, la corectitudinea proceselor academice și la consolidarea reputației instituției. Prin activitatea sa, comisia: asigură echilibrul între libertatea academică și responsabilitatea morală; promovează o cultură a integrității, bazată pe prevenție și educație etică; contribuie la credibilitatea și prestigiul universității în mediul național și internațional.

Într-o universitate modernă, Comisia de etică nu este doar un organ de control, ci un garant al valorilor fundamentale ale educației: adevăr, echitate, respect și responsabilitate.

3. Codul de onoare al studentului UTM

Definiție și scop. Codul de onoare al studentului reprezintă un document normativ și moral, elaborat în cadrul Universității Tehnice a Moldovei, care stabilește principiile fundamentale de conduită etică și civică ale studenților, atât în procesul de învățământ, cât și în viața universitară. El constituie un angajament voluntar al fiecărui student față de valorile integrității, respectului și responsabilității și exprimă identitatea morală a comunității studențești UTM.

Scopul codului este de a: consolida cultura integrității academice; ghida comportamentul studenților în activitățile de studiu, cercetare și viață universitară; preveni abaterile etice și fraudele academice; încuraja spiritul de solidaritate și respect reciproc între membri comunității universitare.

Exemplu (UTM): Conform principiilor promovate de UTM, „onoarea studentului constă în respectarea adevărului, a muncii proprii și a principiilor morale care stau la baza formării sale ca viitor profesionist și cetățean responsabil”.

Valorile fundamentale ale codului de onoare

Codul de onoare al studentului UTM se bazează pe un set de valori fundamentale, care orientează conduita individuală și colectivă a studenților:

1. **Integritatea** – respectarea adevărului și asumarea propriei munci, fără recurgerea la plagiat, copiere sau înșelătorie.
2. **Onestitatea** – exprimarea corectă și sinceră a cunoștințelor, ideilor și opiniilor, în conformitate cu principiile morale.
3. **Respectul** – față de profesori, colegi, personalul administrativ și patrimoniul universității.
4. **Responsabilitatea** – conștientizarea propriilor obligații în procesul de studiu și asumarea consecințelor faptelor proprii.
5. **Echitatea și corectitudinea** – tratarea tuturor membrilor comunității academice cu justiție, fără discriminare sau favoritism.
6. **Solidaritatea și spiritul colegial** – sprijinirea colegilor în procesul de învățare și contribuirea la dezvoltarea unui mediu universitar armonios.
7. **Civismul și respectul pentru lege** – comportament demn, civilizată, responsabil față de societate și față de normele statului.

Exemplu: Studentul UTM care participă la un proiect de echipă își recunoaște și respectă contribuția colegilor, nu își asumă meritele altora și nu tolerează fraudă sau minciuna în activitățile comune.

Principiile de conduită în procesul academic

Codul de onoare stabilește reguli clare privind comportamentul etic al studentului în diverse contexte universitare.

1. În procesul de învățământ

- a) Studentul participă activ la cursuri, laboratoare și seminare, respectând orarul și cerințele didactice.
- b) Nu copiază, nu trișează și nu utilizează mijloace interzise la examene sau evaluări.
- c) Își exprimă punctul de vedere într-un mod respectuos și argumentat.
- d) Respectă proprietatea intelectuală și nu preia texte, imagini sau idei fără citare.

Exemplu: Utilizarea ChatGPT sau a altor instrumente AI pentru realizarea temelor fără menționarea sursei și fără contribuție proprie constituie **încălcarea a integrității academice**, potrivit codului.

2. În activitatea de cercetare și proiectare

- a) Studentul prezintă rezultate autentice, obținute prin propria muncă.

- b) Citează corect sursele utilizate și respectă drepturile de autor.
- c) Evită fabricarea, falsificarea sau modificarea datelor experimentale.
- d) Colaborează deschis și transparent cu profesorii și colegii.

Exemplu: În realizarea proiectului de licență, studentul trebuie să declare orice colaborare externă și să menționeze contribuțiile altor persoane, conform cerințelor Comisiei de etică UTM.

3. În relațiile interpersonale și în viața universitară

- a) Studentul se comportă civilizată și respectuos cu toți membrii comunității universitare.
- b) Respectă diversitatea culturală, etnică, religioasă și de gen.
- c) Nu tolerează hărțuirea, violența verbală sau fizică.
- d) Protejează bunurile universității și contribuie la menținerea unui mediu curat și sigur.

Exemplu: Participarea la activități extracurriculare, voluntariat sau evenimente culturale este încurajată ca formă de manifestare a spiritului de apartenență la UTM și a responsabilității civice.

Mecanisme de aplicare și responsabilități

Codul de onoare al studentului UTM nu este doar un text declarativ, ci are caracter aplicabil și presupune o responsabilitate morală și instituțională.

1. Angajamentul personal

La începutul studiilor, fiecare student UTM semnează o declarație de asumare a codului de onoare, confirmând că a înțeles și acceptă valorile și normele acestuia. Prin această semnătură, studentul devine responsabil moral pentru respectarea principiilor de integritate și etică academică.

Exemplu: „Prin semnătura mea, declar că voi respecta Codul de onoare al studentului UTM, voi promova valorile integrității academice și voi contribui la prestigiul universității mele.”

2. Rolul comunității studențești

Respectarea codului de onoare este o responsabilitate colectivă. Studenții au datoria de a: semnala abaterile grave de la normele de conduită; susține colegii care respectă principiile etice; respinge comportamentele neacademice (fraudă, discriminare, abuz etc.); colabora cu organele universitare (Comisia de etică, tutorii, consilierii).

Această atitudine de auto-reglementare este esența culturii academice autentice.

3. Relația cu Comisia de etică universitară

În caz de abatere, studenții sunt sesizați la Comisia de etică a universității. Comisia analizează faptele, ascultă părțile implicate și oferă recomandări: avertisment scris; scăderea notei la evaluare; anularea lucrării; suspendarea temporară din activitățile universitare, în cazurile grave.

În același timp, Comisia de etică recunoaște și recompensează comportamentele etice exemplare, prin mențiuni în rapoartele anuale sau premii de integritate.

Cultura onoarei – dimensiune formativă

Codul de onoare nu are doar rol normativ, ci și formativ. Prin respectarea lui, studentul își dezvoltă:

- a) **caracterul moral** – învață să acționeze corect chiar și fără constrângere;
- b) **spiritul de echitate** – tratează toți colegii cu respect și justiție;
- c) **conștiința profesională** – își asumă răspunderea pentru deciziile sale;
- d) **demnitatea civică** – devine un viitor profesionist care respectă legea și valorile societății.

Exemplu: Prin inițiativa „Studentul onorabil UTM”, universitatea recunoaște anual studenții care s-au remarcat prin integritate, comportament exemplar și implicare civică.

Codul de onoare al studentului UTM este un pilon central al climatului etic universitar, consolidând ideea că succesul academic și profesional este construit pe baza onestității, muncii proprii și respectului reciproc.

Respectarea acestui cod nu este o simplă obligație formală, ci un angajament moral față de sine, față de colegi și față de universitate. Studentul care își asumă codul de onoare devine reprezentantul autentic al spiritului UTM, un viitor specialist competent, corect și demn de încrederea societății.

4. Codul de etică și deontologie profesională al UTM

Definiție și scop. Codul de etică și deontologie profesională al Universității Tehnice a Moldovei (UTM) este un document fundamental care definește principiile morale, valorile profesionale și regulile de conduită ce trebuie respectate de toți membrii comunității academice, cadre didactice, cercetători, studenți și personal administrativ.

El reprezintă instrumentul principal de reglementare a comportamentului profesional și academic, având rolul de a: promova integritatea, responsabilitatea și transparența în activitatea universitară; asigura respectul reciproc și echitatea între membrii comunității; preveni și sancționa abaterile de natură etică sau deontologică; consolida credibilitatea și prestigiul instituției în mediul național și internațional.

Definiție instituțională (UTM): „Codul de etică și deontologie profesională al UTM are scopul de a promova valorile academice, de a garanta integritatea procesului educațional și de cercetare și de a asigura un comportament demn și responsabil al tuturor membrilor comunității universitare.”

Domeniul de aplicare

Codul se aplică: tuturor cadrelor didactice și de cercetare; personalului administrativ și tehnic; studenților, inclusiv celor de la ciclurile II și III (masterat și doctorat); colaboratorilor externi ai universității, în măsura în care desfășoară activități în cadrul instituției.

Astfel, codul are un caracter general și unificator, acoperind întreaga comunitate universitară și oferind un cadru comun de valori și norme pentru toate categoriile profesionale.

Principiile fundamentale ale eticii și deontologiei universitare

Codul de etică al UTM se bazează pe o serie de principii universale ale moralității academice și profesionale, adaptate contextului educațional și cultural al universității:

1. Integritatea academică și profesională – respectarea adevărului, onestitatea intelectuală, interzicerea plagiatului, falsificării datelor și a fraudelor academice.
2. Responsabilitatea – asumarea consecințelor acțiunilor proprii și exercitarea atribuțiilor cu seriozitate și rigoare.
3. Respectul și demnitatea – tratarea colegilor, studenților și partenerilor instituționali cu politețe, echitate și respect pentru diversitate.
4. Competența profesională – angajamentul permanent de perfecționare, actualizare a cunoștințelor și îndeplinire a sarcinilor la standarde înalte de calitate.
5. Transparența și corectitudinea – evitarea oricărei forme de favoritism, corupție, conflict de interese sau abuz de autoritate.
6. Confidențialitatea – protejarea informațiilor interne, a datelor personale ale studenților și colegilor, precum și a rezultatelor de cercetare.
7. Solidaritatea și colegialitatea – cooperarea constructivă, schimbul de idei și sprijinul reciproc între membrii comunității universitare.
8. Libertatea academică – dreptul de a gândi, a cerceta și a exprima opinii științifice fără constrângeri, cu respectarea adevărului și a normelor legale.

Exemplu practic: Un cadru didactic care corectează lucrările studenților trebuie să aplice criterii obiective și transparente, să evite favorizarea sau discriminarea și să asigure egalitatea de șanse pentru toți.

Norme de conduită profesională

Codul detaliază reguli de comportament specifice diverselor domenii de activitate universitară:

1. În procesul de învățământ

- a) Cadrele didactice au datoria de a promova un climat de respect și încredere între profesor și student.
- b) Evaluarea performanței academice trebuie să se bazeze exclusiv pe merite, fără influențe personale, politice sau economice.
- c) Se interzice acceptarea oricăror avantaje materiale sau servicii în schimbul notelor sau favorurilor academice.
- d) Se interzice hărțuirea verbală, psihologică sau de altă natură a studenților.

Exemplu: Un profesor nu oferă note preferențiale studenților implicați în proiectele sale personale, întrucât acest comportament contravine principiului de imparțialitate.

2. În activitatea de cercetare

- a) Cercetătorii trebuie să respecte standardele internaționale de integritate științifică.
- b) Este interzisă fabricarea, falsificarea sau manipularea datelor.
- c) Autorii trebuie să citeze corect sursele și să recunoască contribuțiile colaboratorilor.
- d) Coautoratul se acordă numai persoanelor care au adus o contribuție reală și semnificativă la cercetare.
- e) Publicarea multiplă a aceleiași lucrări fără menționare este considerată abatere gravă.

Exemplu: Dacă un profesor și un doctorand publică împreună un articol, ambele contribuții trebuie recunoscute explicit, conform regulilor de coautorat stabilite de Comisia de etică UTM.

3. În relațiile profesionale și administrative

- a) Relațiile între cadrele universitare, studenți și personalul administrativ trebuie să fie bazate pe cooperare, respect și comunicare constructivă.
- b) Este interzis orice comportament discriminatoriu bazat pe sex, vârstă, etnie, religie, orientare politică sau socială.
- c) Se interzice utilizarea funcției pentru obținerea de avantaje necuvenite sau influențarea deciziilor administrative.
- d) Se promovează transparența decizională în toate structurile universității (senat, consilii, comisii, departamente).

Exemplu: Un membru al Comisiei de concurs care are o relație de rudenie cu un candidat trebuie să se abțină de la evaluare pentru a evita conflictul de interese.

Proceduri și mecanisme de aplicare

Codul prevede mecanisme clare pentru implementarea, monitorizarea și sancționarea abaterilor etice.

1. Responsabilități instituționale

Aplicarea codului este asigurată de:

- a) Comisia de Etică a UTM – analizează sesizările privind abaterile etice și propune măsuri disciplinare;
- b) Senatul universitar – aprobă codul și rapoartele anuale privind starea eticii;
- c) Rectoratul și decanatele – aplică sancțiunile și promovează respectarea principiilor etice;
- d) Comunitatea academică – contribuie activ la menținerea climatului moral și profesional.

2. Sesizarea abaterilor

Orice membru al comunității universitare sesizează, în scris, Comisia de etică cu privire la o abatere. Sesizarea trebuie să conțină: descrierea faptelor; dovezi sau indicii privind încălcarea codului; datele persoanei reclamante (pentru confidențialitate).

Comisia analizează cazul cu respectarea principiilor confidențialității, imparțialității și dreptului la apărare.

3. Sancțiuni aplicabile

În funcție de gravitatea faptelor, sunt aplicate: avertisment verbal sau scris; reducerea temporară a anumitor drepturi profesionale; suspendare din funcție; excludere din proiecte de cercetare; încetarea raporturilor de muncă (în cazuri extreme).

Exemplu: Un caz de plagiat dovedit într-o teză de doctorat duce la retragerea titlului științific, conform legislației în vigoare și recomandărilor ANACEC.

Promovarea culturii etice și formarea profesională

Codul de etică al UTM are și o funcție educativă și preventivă, nu doar de sancționare. Pentru consolidarea culturii etice, universitatea desfășoară periodic: cursuri și seminare despre etică profesională și academică; campanii de sensibilizare privind integritatea și prevenirea plagiatului; activități de consiliere pentru cadre didactice și studenți; proiecte de formare etică în colaborare cu ANACEC și alte universități europene.

Exemplu: În cadrul proiectului „Integritate pentru excelență”, UTM organizează anual ateliere de etică aplicată, dedicate tinerilor cercetători și doctoranzilor.

Codul de etică și deontologie profesională al UTM este mai mult decât un set de reguli, este un contract moral între universitate și membrii săi. Prin respectarea acestui cod: se consolidează încrederea în instituția universitară; se cultivă profesionalismul și responsabilitatea; se asigură prestigiul și credibilitatea UTM în mediul educațional, științific și social.

Astfel, codul devine o orientare morală pentru activitatea academică, formând specialiști competenți, corecți și demni, adevărați ambasadori ai valorilor universității.

5. Regulamentul de organizare și funcționare a Comisiei de Etică a ANACEC în domeniul atestării

Context și importanță instituțională

În Republica Moldova, procesul de atestare a personalului științific și științifico-didactic, precum și acreditarea și evaluarea instituțiilor din domeniul învățământului superior și cercetării, este supravegheat de ANACEC. Documentele normative, inclusiv Codul de etică și deontologie profesională și Regulamentul de organizare-funcționare a Comisiei de Etică, îl ajută pe ANACEC să asigure integritatea, transparența și corectitudinea acestui sistem. Astfel, regulamentele privind Comisia de Etică sunt esențiale pentru a garanta că atestarea titlurilor științifice și funcțiilor didactice se desfășoară într-un cadru etic și profesional.

Definiție și scopul Regulamentului

Regulamentul de organizare și funcționare a Comisiei de Etică a ANACEC este documentul care stabilește: compoziția, durata mandatului și criteriile de selecție a membrilor Comisiei de Etică; atribuțiile, responsabilitățile și procedurile de lucru ale Comisiei; mecanismele de sesizare, analiză, sancționare și monitorizare a abaterilor de etică în domeniul atestării; relația Comisiei cu ANACEC, cu expertiza științifică și cu alte structuri relevante.

Scopul acestui regulament este de a asigura funcționarea clară, eficientă și transparentă a Comisiei de Etică, astfel încât să contribuie la consolidarea integrității sistemului de atestare științifico-didactică.

Compoziția, selecția și durata mandatului

Potrivit regulamentului (conform Codului de etică al ANACEC și anexelor regulamentare):

- a) Comisia de Etică este constituită din 5 membri permanenți, dintre care se includ: Vicepreședintele ANACEC, un reprezentant al studenților din Consiliul de conducere al ANACEC, și alți trei membri desemnați din rândul angajaților sau experților ANACEC.
- b) Mandatul membrilor este de 4 ani, cu excepția cazului când mandatul funcției de bază expiră mai devreme.

- c) În prima ședință, membrii aleg prin vot deschis un Președinte și un Secretar al Comisiei.
- d) În caz de conflict de interese, un membru este înlocuit temporar.

Aceste prevederi asigură structură stabilă, dar și independență și imparțialitate în activitatea Comisiei.

Misiunea și atribuțiile Comisiei de Etică

Regulamentul definește misiunea Comisiei, precum și atribuțiile sale concrete, printre care se numără:

Misiunea: Să elaboreze norme de bune conduite morale și profesionale în cadrul procesului de atestare și să monitorizeze aplicarea acestora.

Atribuții principale: să analizeze sesizările și reclamațiile privind încălcarea normelor de etică în domeniul atestării; să evalueze dacă a existat o abatere de la prevederile Codului de etică / regulamentului; să formuleze proiecte de decizii către Președintele sau Consiliul de Conducere al ANACEC; să realizeze audieri, să investigheze dovezi, să asigure procedura de drept la apărare; să monitorizeze aplicarea deciziilor și să comunice rezoluțiile public, pe pagina web a ANACEC.

Prin aceste atribuții, Comisia acționează atât preventiv (normare, monitorizare) cât și reactiv (analizare cazuri, sancționare).

Procedura de sesizare, analiză și sancționare

Regulamentul prevede etape clare pentru gestionarea abaterilor:

1. Sesizarea:

- a) este făcută de oricine (membri ai comunității academice, experți, instituții) cu argumentarea faptei. Sesizările anonime sau neargumentate nu se examinează.
- b) sesizarea se transmite către Serviciul Managementul Documentelor al ANACEC, care o înaintează Președintelui ANACEC.

2. Analiza cazului:

- a) Comisia de Etică se întrunește, examinează dovezile, convoacă persoane implicate și audiază.
- b) Se asigură confidențialitatea, dreptul la apărare și imparțialitatea membrilor.

3. Adoptarea deciziei:

- a) Proiectul de decizie elaborat de Comisie este înaintat Președintelui sau Consiliului de Conducere al ANACEC. Termenul: până la 20 de zile de la primirea sesizării.
- b) Dacă o persoană din Consiliu este vizată, se exclude din procesul de decizie.

4. Sancțiuni:

Exemple: avertisment scris, eliminare din Registrul Evaluatoarelor al ANACEC, revocarea calității de membru al Comisiei de experți, excluderea din procesul de atestare.

Decizia este definitivă, comunicată în scris și publicată pe site-ul ANACEC în termen de 5 zile de la aprobarea ei.

Aceste etape asigură transparență, echitate și responsabilitate în relația instituției cu părțile implicate.

Monitorizare, raportare și transparență

Regulamentul prevede că Comisia de Etică:

- a) Monitorizează implementarea deciziilor sale și aplicarea prevederilor Codului de Etică al ANACEC.
- b) Asigură publicarea rezoluțiilor relevante pe pagina web, facilitând accesul la informație despre modul în care sunt gestionate abaterile.
- c) Colaborează cu alte structuri naționale și internaționale de etică, schimbând bune practici pentru a îmbunătăți sistemul.

Aceasta contribuie la consolidarea unei culturi instituționale a integrității, dar și la creșterea încrederii publice în sistemul de atestare și evaluare.

Exemplu practic

În 2024–2025, ANACEC a aprobat un Cod de etică profesională (Decizia nr. 26 din 20.12.2024) care presupune funcționarea Comisiei de Etică conform noilor standarde: compoziție, mandat, proceduri etc. De exemplu, dacă s-a descoperit că un evaluator a participat într-o competiție de atestare unde avea conflict de interese, Comisia analizează cazul, propune sancțiunea, de ex. eliminare din Registrul Evaluatorilor, decizia este adoptată și publicată.

Regulamentul de organizare și funcționare a Comisiei de Etică a ANACEC în domeniul atestării este un document esențial pentru integritatea sistemului de atestare științifico-didactică și pentru guvernanta etică a proceselor de evaluare. Prin definiția, atribuțiile și procedurile sale, acest regulament: asigură claritate și ordine în modul de funcționare al Comisiei; protejează drepturile părților implicate (evaluatori, cercetători, instituții); promovează responsabilitatea profesională, transparența și echitatea; contribuie la imaginea publică a sistemului de învățământ și cercetare din Republica Moldova, garantând că deciziile privind atestarea sunt bazate pe standarde etice solide.